

فصلنامه علمی - پژوهشی روان‌شناسی دانشگاه تبریز

سال اول، شماره ۲ و ۳، تابستان و پاییز ۱۳۸۵

رابطه بین تیپ شخصیتی D با سیستمهای بازداری رفتاری و فعال‌ساز رفتاری

اهداء ذوالجناحی - کارشناس ارشد در روانشناسی عمومی - دانشگاه تربیت مدرس تهران
دکتر مریم وفایی - دکتر در روانشناسی رشد - دانشگاه تربیت مدرس تهران

چکیده

یکی از موضوعاتی که امروز ذهن محققان را در حیطه روانشناسی سلامت به خود مشغول کرده است رابطه بین ویژگیهای شخصیتی و ابتلاء به بیماری کرونر قلبی است. در این راستا پژوهش حاضر به بررسی رابطه بین تیپ شخصیتی D که مستعد بیماری کرونر قلبی است و سیستمهای بازداری رفتاری و فعال‌ساز رفتاری می‌پردازد تا فهم ما را از مکانیسمهای زیربنایی نوروفیزیولوژیکی تیپ شخصیتی D افزایش دهد. به این منظور، ۴۰۰ دانشجوی زن و مرد مقطع کارشناسی ارشد (۲۵۹ مرد، ۱۴۱ زن) به تصادف از تعدادی از کلاسهای کارشناسی ارشد دانشگاههای دولتی شهر مشهد انتخاب و به وسیله پرسشنامه تیپ شخصیتی D و پرسشنامه شخصیتی گری - ویلسون ارزیابی شدند. اطلاعات به دست آمده از طریق آزمون همبستگی، تحلیل رگرسیون چند متغیره تجزیه و تحلیل شد.

نتایج نشان داد تیپ شخصیتی D به طور معناداری با افزایش فعالیت سیستم بازداری رفتاری در کل نمونه و در آزمودنیهای با بالاترین تیپ شخصیتی D همراه است. اما تیپ شخصیتی D به طور معناداری با کاهش فعالیت سیستم فعال‌ساز رفتاری در کل نمونه و در آزمودنیهای با بالاترین تیپ شخصیتی D همراه نبود.

واژه‌های کلیدی: تیپ شخصیتی D، سیستمهای مغزی - رفتاری گری، سیستم بازداری رفتاری، سیستم فعال‌ساز رفتاری، بیماری کرونر قلبی.

مقدمه

در زمینه ارتباط سلامت با استرس، جمعی از شواهد نشان داده اند که عوامل روان شناختی با حادثه قلبی و پیشرفت بیماری کرونر قلبی (CHD)^۱ رابطه دارد. با رجوع به این موارد، به نقل از دنولت (۲۰۰۳) تمایل به تمرکز بر هیجانات ویژه‌ای نظیر خصومت (میلر، اسمیت، وترنر، ۱۹۹۶)، یا افسردگی (بارفوت، اسکروول، ۱۹۹۶) و رفتارهای نظیر رفتار تیپ A (هیکیلا، جولکانن، آیدن پارو و سارنن، ۱۹۹۰) یا عصبانیت (دمرال، پریس و اسکون فیلد، ۱۹۸۶) وجود داشته است. اما الگوهای واکنش هیجانی و رفتاری در خارج از بافت ویژه خود اتفاق نمی‌افتد یعنی بررسی روانشناختی زمینه‌های ایجادکننده بیماری، به مطالعه ویژگیهای شخصیتی که در طول زمان و موقعیت‌ها ثابت هستند، احتیاج دارد (دنولت و همکاران، ۲۰۰۳). شخصیت از نظر دنولت و همکاران (۲۰۰۳) اشاره به ساختارها و فرایندهایی دارد که زمینه‌ساز تجربه و رفتار فردی است و با توجه به ساختار شخصیتی هر فردی رفتار و هیجان ویژه‌ای را هنگام مواجهه با رویدادهای استرس‌آمیز نشان می‌دهد.

در نتیجه، ویژگیهای شخصیتی می‌توانند رابطه سلامت با استرس را تعدیل کنند (دنولت و همکاران، ۲۰۰۳). از این رو، در سالهای اخیر یکی دیگر از این عوامل پیشنهاد شده که نقش تعدیل‌کننده را در رابطه بین سلامت و استرس دارد، تیپ شخصیتی D^۲ یا تیپ درمانده^۳ می‌باشد (دنولت و همکاران، ۲۰۰۳). تیپ شخصیتی D توسط تعامل دو ویژگی شخصیتی ثابت و کلی تعریف می‌شود که عبارتند از: عاطفه منفی^۴ و بازداری اجتماعی^۵. عاطفه منفی به تمایل تجربه عواطف منفی در طول زمان و

^۱ - Coronary Heart Disease

^۲ - Type-D personality

^۳ - Distress

^۴ - Negative affect

^۵ - Social inhibition

موقعیت‌ها اشاره می‌کند در حالی که بازداری اجتماعی به تمایل برای بازداری از بیان این هیجان‌ها در تعامل اجتماعی اشاره می‌کند (دنولت، ۲۰۰۰).

دنولت و همکاران (۲۰۰۳؛ ۲۰۰۱) با ۶ تا ۱۰ سال مطالعه پیگیر در افراد مبتلا به بیماری کرونر قلبی نشان دادند، تیپ شخصیتی D مستقل از عوامل دیگر، پیش‌بینی‌کننده معنادار حوادث قلبی و غیر قلبی مثل سکته قلبی، مرگ قلبی، سرطان، علائم خستگی حیاتی^۱ و عاطفه افسرده‌وار و ... می‌باشد. از پژوهشهایی که تاکنون در زمینه تیپ شخصیتی D در ارتباط با نظامهای شخصیتی انجام گرفته است مطالعه ای بوده است که دنولت و دیفروت (۲۰۰۲) انجام داده‌اند و تیپ شخصیتی D را از دیدگاه مدل پنج عاملی شخصیت (FFM) بررسی کرده و به این نتیجه رسیده‌اند که عاطفه منفی با روان‌نژندی رابطه مثبت و با برون‌گرایی و خوشایندی و وظیفه‌شناسی رابطه منفی دارد و بازداری اجتماعی با برون‌گرایی و وظیفه‌شناسی رابطه منفی و با روان‌نژندی رابطه مثبت دارد. در نتیجه با بررسی تیپ شخصیتی D می‌توان با تعیین موقعیت دقیق تیپ D در نظامهای شخصیتی که عمدتاً بر اساس بنیاد زیستی - رفتاری طراحی شده‌اند از مکانیسم‌های زیربنایی نوروفیزیولوژیکی ویژگی‌های تیپ D اطلاعات بیشتری به دست آورد. بنابراین در پژوهش حاضر تیپ شخصیتی D از دیدگاه سیستم‌های مغزی - رفتاری^۲ بررسی می‌شود. گری (۱۹۸۷) سه سیستم مغزی - رفتاری متفاوت را مطرح می‌کند که زمینه‌ساز تفاوت‌های شخصیتی است. این سه سیستم عبارتند از: ۱- سیستم بازداری رفتاری (BIS)^۳ ۲- سیستم فعال‌ساز رفتاری (BAS)^۴ ۳- سیستم جنگ - گریز (FFS)^۵ سیستم بازداری رفتاری به

^۱ - Suppression

^۲ - Fatigue

^۳ - Behavioral Inhibition System

^۴ - Behavioral Activation System

^۵ - Fight - Flight System

محرك‌های جدید، محرك‌های ترس ذاتی و محرك‌های آزارنده شرطی با برونشدهای توقف رفتار، اجتناب منفعل، افزایش برپایی و افزایش توجه پاسخ می‌دهد. سیستم فعال‌ساز رفتاری به محرك‌های غیرشرطی و شرطی خوش‌آیند با برونشدهای اجتناب فعال و مجاورت فضایی - زمانی به این محرك‌ها پاسخ می‌دهد. سیستم جنگ و گریز به محرك‌های آزارنده غیرشرطی با برونشدهای گریز و پرخاشگری دفاعی پاسخ می‌دهد (گری، ۱۹۹۴؛ به نقل از فروزش یکتا، ۱۳۸۱). سیستم جنگ - گریز در آخرین تئوری حساسیت به پاداش گری (گری و مک ناتان، ۲۰۰۰) تجدید نظر شده و به سیستم FFFS^۱ (سیستم جنگ - گریز - انجماد) تبدیل شده است که به همه محرك‌های ناخوشایند (شرطی، غیرشرطی) پاسخ می‌دهد. پاسخ این سیستم در شرایطی که جنگ یا گریز امکان نداشته باشد به صورت عدم تحرک (انجماد) خواهد بود (گری و مک ناتان، ۲۰۰۰).

گری و همکاران (۲۰۰۰) مطرح می‌کند که میزان و غلبه این سیستم‌ها در افراد مختلف متفاوت است و این امر زیر بنای تفاوت‌های شخصیتی و در مواردی بیماریهای روانی در افراد است. پژوهش‌های انجام شده در زمینه سیستم‌های مغزی - رفتاری نشان داده است که فعالیت سیستم بازداری رفتاری با روان نژندی و عاطفه منفی رابطه مثبت و با برون‌گرایی رابطه منفی دارد و فعالیت سیستم فعال‌ساز رفتاری با روان نژندی و عاطفه منفی رابطه منفی و با برون‌گرایی رابطه مثبت دارد (هارتینگ و موسبروگر، ۲۰۰۰؛ به نقل از کر، ۲۰۰۴) و از آن جا که سازه‌های تیپ شخصیتی D شامل عاطفه منفی و بازداری اجتماعی است (دنولت و همکاران، ۲۰۰۳) پژوهش حاضر به دنبال بررسی این فرضیه‌هاست که:

- ۱- تیپ شخصیتی D با افزایش فعالیت سیستم بازداری رفتاری رابطه دارد.
- ۲- تیپ شخصیتی D با کاهش فعالیت سیستم فعال‌ساز رفتاری رابطه دارد. هدف این

^۱ - Fight - Flight - Freeze- System

تحقیق ترسیم یک سیمای نوروفیزیولوژیکی و روان‌شناختی برای تیپ شخصیتی D است تا بتوان در زمینه پیشگیری و نیز تعیین پیش‌آگهی بیماری کرونر قلبی و دیگر عوامل آسیب‌زای بر سلامت به افراد کمک کرد. همچنین در زمینه اقدامات درمانی، شناخت ویژگی‌های نوروفیزیولوژیکی و روان‌شناختی نقش مهمی در انتخاب روش درمانی در افراد دارای تیپ شخصیتی D دارد.

روش، نوع مطالعه، جامعه، نمونه، روش نمونه‌گیری

در این تحقیق از روش توصیفی از نوع همبستگی استفاده گردیده است. جامعه آماری مورد بررسی شامل کلیه دانشجویان زن و مرد مقطع کارشناسی ارشد دانشگاه‌های دولتی شهر مشهد در نیم سال دوم تحصیلی سال ۸۲ - ۸۳ می‌باشد که حجم آنها بالغ بر ۱۳۴۸ نفر می‌باشد. بر اساس نتایج مقدماتی که انحراف معیاری برابر ۱۲/۲ برای امتیاز ویژگی‌های تیپ D به دست داد و با اطمینان ۹۵٪ و با تخصیص یک امتیاز خطا براساس فرمول زیر تعداد نمونه برابر است با:

$$n = \frac{N(Z_{1-\frac{\alpha}{2}})^2 \times S^2}{d^2(N-1) + (Z_{1-\frac{\alpha}{2}})^2 \times S^2} = \frac{1348 \times (1.96)^2 \times (12.1)^2}{(1)^2 \times (1348 - 1) + (1.96)^2 \times (12.1)^2} = 397.06 \approx 398$$

(کوکران، ۱۹۹۲) که ۴۰۰ نفر نمونه نهایی به تصادف از تعدادی از کلاسهای کارشناسی ارشد جامعه آماری ذکر شده انتخاب گردید. با توجه به این که ۳۵٪ جامعه آماری زنان و ۶۵٪ آن را مردان تشکیل داده بودند این درصد در حجم نمونه هم رعایت شده و ۱۴۱ نفر زن و ۲۵۹ نفر مرد، نمونه آماری این پژوهش را تشکیل دادند.

ابزار های پژوهش

برای بررسی فرضیه‌های پژوهش از پرسشنامه تیپ شخصیتی D و پرسشنامه شخصیتی گری - ویلسون استفاده شد. پرسشنامه تیپ شخصیتی D (DS 14) توسط

دنولت در ۱۹۹۸ طراحی شده است که دو ویژگی کلی را که شامل عاطفه منفی و بازداری اجتماعی است ارزیابی می‌کند. ۷ ماده مربوط به عاطفه منفی و ۷ ماده مربوط به بازداری اجتماعی است. هر آزمودنی براساس یک مقیاس ۵ گزینه‌ای (درست - نسبتا درست - نه درست نه نادرست - نسبتا نادرست - نادرست) به هر ماده پاسخ می‌گویند این گزینه‌ها به ترتیب براساس مقادیر ۴ و ۳ و ۲ و ۱ و ۰ نمره‌گذاری می‌شوند البته نمره‌گذاری در ماده‌های یک و سه به صورت معکوس انجام می‌گیرد بدین ترتیب دامنه نمره‌های آزمودنی برای هر خرده مقیاس بین ۰ تا ۲۸ می‌باشد و برای کل مقیاس بین ۰ تا ۵۶ خواهد بود. همسانی درونی این مقیاس توسط دنولت ارائه شده است (در دست چاپ). به طوری که همسانی درونی خرده مقیاس عاطفی منفی ۰/۸۸ و خرده مقیاس بازداری اجتماعی ۰/۸۶ می‌باشد. هم چنین ما در این تحقیق همسانی درونی خرده مقیاس عاطفه منفی را ۰/۷۷ و همسانی درونی خرده مقیاس بازداری اجتماعی را ۰/۶۹ به دست آوردیم که رضایت بخش و معنادار است.

پرسشنامه شخصیتی گری - ویلسون میزان فعالیت سیستم‌های مغزی - رفتاری و مؤلفه‌های آنها را ارزیابی می‌کند و توسط ویلسون، بارت و گری (۱۹۸۹) طراحی شده است. این مقیاس شامل ۱۲۰ ماده است که برای ارزیابی فعالیت‌های هر یک از سیستمهای بازداری رفتاری و فعال‌ساز رفتاری و جنگ و گریز ۴۰ ماده در نظر گرفته شده است. از ۴۰ ماده مربوط به سیستم بازداری رفتاری، ۲۰ ماده به مؤلفه اجتناب منفعل و ۲۰ ماده به مؤلفه خاموشی اختصاصی دارد. از ۴۰ ماده مربوطه به فعالیت سیستم فعال‌سازی رفتاری، ۲۰ ماده به مؤلفه روی آورد و ۲۰ ماده به مؤلفه اجتناب فعال و از ۴۰ ماده مربوط به فعالیت سیستم جنگ و گریز، ۲۰ ماده به مؤلفه جنگ و ۲۰ ماده به مؤلفه گریز اختصاص دارد. هر آزمودنی را براساس یک مقیاس سه گزینه‌ای بلی یا خیر یا؟ به هر ماده پاسخ می‌گوید. در صورتی که آزمودنی نتواند یکی از گزینه‌های بلی یا خیر را انتخاب نماید گزینه؟ را انتخاب می‌کند. انتخاب گزینه بلی و

خیر در برخی ماده‌ها نمره ۲ و در برخی ماده‌ها نمره صفر دارد، گزینه؟ در همه ماده‌ها نمره یک دارد. به این ترتیب دامنه نمره آزمودنی برای هریک از شش مؤلفه بین صفر تا ۴۰ می‌باشد و برای کل مقیاس بین ۰ تا ۲۴۰ خواهد بود. ویلسون و همکاران (۱۹۹۰) در یک مطالعه تحلیل عاملی بر این آزمون، ضریب آلفا را بین ۰/۶ تا ۰/۷ به دست آورده‌اند که بیانگر ثبات درونی مناسب آزمون است و اعتبار این مقیاس در پژوهش حاضر ۰/۶۸ به دست آمده است که رضایت بخش و معنادار است.

در این پژوهش از پرسشنامه شخصیتی گری ویلسون - قبلاً ترجمه شده - (ترجمه آزاد فلاح، ۱۳۷۸؛ به نقل از فروزش یکتا، ۱۳۸۱) استفاده گردید و هم چنین از پرسشنامه تیپ شخصیتی D که از انگلیسی به فارسی ترجمه شد استفاده گردید که با نظر متخصصین امر اشکالات ترجمه آن رفع گردید و برخی تغییرات جزئی برای هماهنگ نمودن با فرهنگ ایرانی صورت گرفت و نهایتاً نسخه نهایی روی گروه نمونه اجرا گردید.

نتایج

نتایج تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها هم در کل نمونه ($n=400$) هم در زیر گروهی از آزمودنیها با بالاترین تیپ شخصیتی D ($n=93$) ارائه خواهد شد. آزمودنیهای با بالاترین تیپ D شخصیتی زیر گروهی از آزمودنیها هستند که هم در عامل عاطفه منفی و هم عامل بازداری اجتماعی (عوامل تیپ شخصیتی D) بالاترین نمره را دارا می‌باشند. به عبارت دیگر در دامنه توزیع نمرات تیپ D شخصیتی نمرات این آزمودنیها از ۶۰ درصد نمونه بالاتر است.

توزیع نمونه براساس جنس در سطوح مختلف تیپ شخصیتی D در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱- تعداد و درصد زنان و مردان در سطوح مختلف تیپ شخصیتی D

		سطوح مختلف تیپ شخصیتی D				کل
		۱	۲	۳	۴	
زنان	تعداد	۷۳	۳۵	۱۶	۱۷	۱۴۱
	درصد	۱۸/۳٪	۸/۸٪	۴/۰٪	۴/۳٪	۳۵/۳٪
مردان	تعداد	۷۰	۶۳	۵۱	۷۵	۲۵۹
	درصد	۱۷/۸٪	۱۵/۸٪	۱۲/۸٪	۱۸/۸٪	۶۴/۸٪
کل	تعداد	۱۴۳	۹۸	۶۷	۹۲	۴۰۰
	درصد	۳۵/۸٪	۲۴/۵٪	۱۶/۸٪	۲۳/۰٪	۱۰۰٪

شاخصهای توصیفی متغیرهای مورد مطالعه تحقیق در کل نمونه و در آزمودنیهای با بالاترین تیپ شخصیتی D در جدول ۲ و ۳ ارائه شده است.

جدول ۲- میانگین و انحراف معیار متغیرهای مورد مطالعه تحقیق در کل نمونه

انحراف استاندارد	میانگین	تعداد	شاخصهای توصیفی
			متغیرهای مورد مطالعه
۹/۱۵	۲۵/۹۹	۴۰۰	تیپ شخصیتی D
۶/۴۰	۱۲/۰۰	۴۰۰	عاطفه منفی
۲/۶۲	۳/۷۱	۴۰۰	بازداری اجتماعی
۹/۶۸	۳۴/۲۷	۴۰۰	سیستم بازداری رفتاری
۶/۰۹	۴۱/۲۸	۴۰۰	سیستم فعال‌ساز رفتاری
۵/۵۶	۱۷/۴۲	۴۰۰	روی آورد
۵/۲۱	۲۳/۸۰	۴۰۰	اجتناب فعال
۵/۸۵	۱۷/۶۲	۴۰۰	اجتناب منفعل
۵/۷۷	۱۶/۳۴	۴۰۰	خاموشی
۵/۷۳	۱۷/۲۵	۴۰۰	جنگ

فصلنامه علمی - پژوهشی روان‌شناسی دانشگاه تبریز

سال اول، شماره ۲ و ۳، تابستان و پاییز ۱۳۸۵

۵/۸۱	۱۸/۹۴	۴۰۰	گریز
------	-------	-----	------

همانطور که در جدول فوق مشاهده می‌گردد در کل نمونه میانگین و انحراف معیار سیستم فعال‌ساز رفتاری از سیستم بازداری رفتاری بیشتر است و میانگین مؤلفه اجتناباً فعال از مؤلفه‌های دیگر سیستم‌های مغزی - رفتاری بیشتر است.

جدول ۳- میانگین و انحراف معیار متغیرهای مورد مطالعه تحقیق در آزمودنیهای با

بالاترین تیپ شخصیتی D

انحراف معیار	میانگین	تعداد	شاخصهای توصیفی
			متغیرهای مورد مطالعه
۶/۴۲	۳۲/۷۳	۹۳	تیپ شخصیتی D
۳/۷۶	۱۷/۸۰	۹۳	عاطفه منفی
۱/۶۹	۵/۵۹	۹۳	بازداری اجتماعی
۸/۶۳	۳۹/۲۴	۹۳	سیستم بازداری رفتاری
۶/۷۲	۴۱/۴۳	۹۳	سیستم فعال‌ساز رفتاری
۵/۱۰	۱۹/۹۳	۹۳	روی آورد
۵/۵۴	۲۱/۴۹	۹۳	اجتناب فعال
۵/۳۸	۲۰/۸۶	۹۳	اجتناب منفعل
۵/۳۹	۱۸/۳۸	۹۳	خاموشی
۵/۰۹	۱۸/۴۷	۹۳	جنگ
۵/۴۶	۲۰/۱۲	۹۳	گریز

مطابق با جدول فوق در آزمودنیهای با بالاترین تیپ شخصیتی D میانگین و انحراف معیار سیستم فعال‌ساز رفتاری از سیستم بازداری رفتاری بیشتر است و میانگین و انحراف معیار مؤلفه اجتناب فعال از مؤلفه‌های دیگر سیستمهای مغزی - رفتاری بیشتر است.

◀ رابطه بین تیپ شخصیتی D با سیستمهای بازداری رفتاری و فعال‌ساز رفتاری
◀ اهداء ذوالجناحی - دکتر مریم وفايي

برای بررسی فرضیه‌های تحقیق از آزمون همبستگی و تحلیل رگرسیون چند متغیره در کل نمونه و در آزمودنیهای با بالاترین تیپ شخصیتی D استفاده شد. نتایج آزمون همبستگی در کل نمونه در جدول ۴ ارائه شده است.

همانطور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود تیپ شخصیتی D با سیستم بازداری رفتاری رابطه مثبت و معنادار ($r = 0/54, p < 0/01$) دارد یعنی اینکه افزایش تیپ شخصیتی D با افزایش فعالیت سیستم بازداری رفتاری همراه است. اما بین تیپ شخصیتی D و سیستم فعال‌ساز رفتاری رابطه معنادار وجود ندارد..

از بین مؤلفه‌های سیستم‌های مغزی- رفتاری، غیر از مؤلفه اجتناب فعال که با تیپ شخصیتی D رابطه منفی و معنادار ($r = -0/34, p < 0/01$) دارد، بقیه مؤلفه‌ها که عبارتند از روی آورد، اجتناب منفعل، خاموشی، جنگ، گریز با تیپ شخصیتی D رابطه مثبت و معنی‌داری دارد. ($r = 0/36, r = 0/52, r = 0/37, r = 0/31, r = 0/25, p < 0/01$).

نتایج آزمون همبستگی در آزمودنیهای با بالاترین تیپ شخصیتی D در جدول ۵ ارائه شده است.

◀ رابطه بین تیپ شخصیتی D با سیستمهای بازداری رفتاری و فعال‌ساز رفتاری
◀ اهداء ذوالجناحی - دکتر مریم وفايي

همانطور که در جدول فوق مشاهده می‌گردد بین تیپ شخصیتی D با سیستم بازداری رفتاری رابطه مثبت و معنی‌داری ($p < 0/05$; $r = 0/26$) وجود دارد. اما بین تیپ شخصیتی D و سیستم فعال‌ساز رفتاری رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

از بین مؤلفه‌های سیستمهای مغزی - رفتاری، تیپ D با مؤلفه اجتناب فعال رابطه منفی و معنی‌دار ($p < 0/01$; $r = -0/27$) دارد و با مؤلفه‌های اجتناب منفعل و گریز، رابطه مثبت و معنی‌دار ($p < 0/01$; $r = 0/31$; $r = 0/29$) دارد.

به منظور تبیین واریانس متغیر وابسته (تیپ شخصیتی D) از طریق متغیرهای مستقل (سیستم بازداری رفتاری، سیستم فعال‌ساز رفتاری و مؤلفه‌های جنگ و گریز) از تحلیل رگرسیون چند متغیره به روش گام به گام برای کل نمونه و در آزمونهای با بالاترین تیپ شخصیتی D استفاده شد. در تحلیل رگرسیون برای کل نمونه متغیر سیستم بازداری رفتاری و مؤلفه‌های جنگ و گریز وارد معادله رگرسیون شدند، اما متغیر سیستم فعال‌ساز رفتاری که سهم معناداری در افزایش دقت پیش‌بینی متغیر وابسته نداشت وارد معادله رگرسیون نشد و در تحلیل رگرسیون برای آزمودنیهای با بالاترین تیپ شخصیتی D تنها سیستم بازداری رفتاری و مؤلفه گریز وارد معادله رگرسیون شدند.

نتایج تحلیل رگرسیون در کل نمونه در جداول ۶ و ۷ و در آزمونهای با بالاترین تیپ شخصیتی D در جداول ۸ و ۹ آمده است.

جدول ۶- تحلیل رگرسیون متغیر تیپ D شخصیتی بر متغیرهای سیستم بازداری

رفتاری، مؤلفه‌های جنگ و گریز در کل نمونه

گام	متغیر	منبع	درجه آزادی	مجموع مجذورات	میانگین مجذورات	نسبت F	سطح معناداری
اول	سیستم بازداری رفتاری	رگرسیون باقیمانده	۱ ۳۹۸	۹۷۴۸/۲۵ ۲۳۶۷۴/۸۵	۹۷۴۸/۱۵ ۵۹/۴۹	۱۶۳/۷۷	۰/۰۰۰
دوم	سیستم بازداری رفتاری، جنگ	رگرسیون باقیمانده	۲ ۳۹۷	۱۰۶۰۳/۳۹ ۲۲۸۱۹/۵۹	۵۳۰۱/۶۹ ۵۷/۴۸	۹۲/۲۳	۰/۰۰۰

◀ رابطه بین تیپ شخصیتی D با سیستمهای بازداری رفتاری و فعال‌ساز رفتاری
 ◀ اهداء ذوالجناحی - دکتر مریم وفايي

سوم	سیستم بازداری رفتاری، مؤلفه جنگ، مؤلفه گریز	رگرسیون باقیمانده	۳ ۳۹۶	۱۱۱۲۶/۴۵ ۲۲۲۹۶/۵۴	۳۷۰۸/۸۲ ۵۶/۳۰	۶۵/۸۷	۰/۰۰۰
-----	--	----------------------	----------	----------------------	------------------	-------	-------

خلاصه اطلاعات مربوط به ضرایب تعیین، خطای استاندارد برآورد و ضرایب رگرسیون این تحلیل در جدول ۷ ارائه شده است.

۱۲۵

جدول ۷- اطلاعات مربوط به ضرایب رگرسیون و ضریب تعیین

گام	متغیر	ضریب b	ضریب بتا	نسبت t	سطح معناداری t	ضریب تعیین	خطای استاندارد برآورد
اول	سیستم بازداری رفتاری	۰/۵۱	۰/۵۴	۱۲/۸۰	۰/۰۰۰۱	۰/۲۹	۷/۷۱
دوم	سیستم بازداری رفتاری مؤلفه جنگ	۰/۴۸ ۳/۱۱	۰/۵۱ ۰/۶۱	۱۲/۸ ۳/۸۶	۰/۰۰۰۱ ۰/۰۰۰۱	۰/۳۱	۷/۵۸
سوم	سیستم بازداری رفتاری مؤلفه جنگ مؤلفه گریز	۰/۴۴ ۲/۸۰ ۰/۲۱	۰/۴۷ ۰/۱۵ ۰/۳۱	۱۰/۸۱ ۳/۴۸ ۳/۰۵	۰/۰۰۰۱ ۰/۰۰۱ ۰/۰۰۲	۰/۳۳	۷/۵۰

با توجه به جدول ۶ نسبت F در تمام گامها معنادار است و با توجه به جدول ۷ سیستم بازداری رفتاری اولین پیش‌بینی‌کننده نمرات تیپ D شخصیتی در میان متغیرهای دیگر می‌باشد که ۲۹ درصد واریانس متغیر وابسته (تیپ D شخصیتی) را تعیین می‌کند. با توجه به ضرایب رگرسیون و سطح معناداری، تمام متغیرهای مستقل با متغیر وابسته رابطه مستقیم و معنادار دارند و می‌توان گفت ۳۳ درصد از واریانس متغیر وابسته (تیپ D شخصیتی) در کل نمونه از طریق یک ترکیب خطی از متغیرهای مستقل سیستم بازداری رفتاری و مؤلفه‌های جنگ و گریز، تعیین می‌شود.

فصلنامه علمی - پژوهشی روان‌شناسی دانشگاه تبریز

سال اول، شماره ۲ و ۳، تابستان و پاییز ۱۳۸۵

جدول ۸- تحلیل رگرسیون متغیر تیپ شخصیتی D بر متغیرهای گریز و سیستم

بازداری رفتاری در آزمودنی های با بالاترین تیپ شخصیتی D

گام ^{۱۴}	متغیر	منبع	درج ة آزاد ی	مجموع مجذورا ت	میانگین مجذورات	نسبت F	سطح معنادار ی
اول	مولفه گریز	رگرسیون باقیمانده	۱ ۹۱	۳۵۹/۴۵ ۳۴۴۰/۸۲	۳۵۹/۴۵ ۳۷/۸۱	۹/۵	۰/۰۰۳
دوم	سیستم بازداری رفتاری، مولفه گریز	رگرسیون باقیمانده	۲ ۹۰	۵۴۹/۵ ۳۲۵۱/۱۲	۲۷۴/۵۷ ۳۶/۱۲	۷/۶	۰/۰۰۱

متغیر وابسته: تیپ D شخصیتی

خلاصه اطلاعات مربوط به ضریب تعیین، خطای استاندارد برآورد و ضرایب

تعیین رگرسیون این تحلیل در جدول ۹ ارائه شده است.

جدول ۹- اطلاعات مربوط به ضرایب رگرسیون و ضریب تعیین

گام	متغیر	ضریب b	ضریب ب بتا	نسبت t	سطح معنادار t	ضریب تعیین	خطای استاندارد برآورد
اول	مولفه گریز	۰/۳۶	۰/۳۰	۳/۰۸	۰/۰۰۳	۰/۰۹	۶/۱۴
دوم	مولفه گریز، سیستم بازداری رفتاری	۰/۳۲ ۰/۱۶	۰/۲۷ ۰/۲۲	۲/۸۱ ۲/۲۹	۰/۰۰۶ ۰/۰۲۴	۰/۱۴	۶/۰۱

با توجه به جدول ۹ سیستم بازداری رفتاری و مؤلفه گریز پیش‌بینی‌کننده معنی‌دار نمرات تیپ شخصیتی D می‌باشد و با توجه به ضرایب رگرسیون و سطح معنی‌داری این دو متغیر مستقل با تیپ شخصیتی D رابطه مثبت و معنی‌دار دارند.

بحث و نتیجه‌گیری

یکی از موضوعاتی که سالها ذهن محققان را به خود مشغول کرده و پژوهشهای زیادی را موجب شده است فرضیه وجود تیپ‌های شخصیتی مستعد بیماری‌الذلت. تلاش برای شناسایی تیپ‌های شخصیتی مختلف به زمان بقراط و مزاج‌های چهارگانه او برمی‌گردد. بعدها این تلاش به حوزه بیماریهای جسمانی تسری یافت و تحت تأثیر دیدگاههای تک بعدی پزشکی، تیپ شخصیتی به عنوان یگانه علت برخی بیماریها در نظر گرفته شد. با گسترش حوزه های بین رشته‌ای و استقرار الگوی زیستی - روانی - اجتماعی، اعتقاد بر این است که تیپ شخصیتی و دیگر متغیرهای روانشناختی از آن دست عواملی هستند که رابطه خطی مورد اشاره در خصوص بیماری را تعدیل می‌کنند. از این منظر تیپ‌های شخصیتی زمینه‌ساز بیماری هستند نه علت بیماری. ویژگی‌های شخصیتی مختلف در بیماریهای گوناگونی مورد بررسی قرار گرفته است. به عنوان مثال نشان داده شده است که سرکوب هیجانها رابطه زیادی با ابتلا به سرطان (شافر و همکاران، ۱۹۸۷؛ به نقل از فروزش یکتا، ۱۳۸۱) و مرگ و میر ناشی از بیماری قلبی (دنولت ۱۹۹۷؛ ۱۹۹۸؛ ۲۰۰۰) دارد. رابطه خصومت و خشم نیز با بیماری قلبی مورد تایید قرار گرفته است. (به عنوان مثال پورجوی، ۱۳۷۳؛ به نقل از فروزش یکتا، ۱۳۸۱). گروسارت ماتیچک و آیزنک (۱۹۹۰؛ به نقل از فروزش یکتا، ۱۳۸۱) در این زمینه شش تیپ شخصیتی را شناسایی کردند: ۱- تیپ مستعد سرطان، ۲- تیپ مستعد بیماری کرونرقلبی ۳- تیپ دارای رفتار سایکوتیک که بعید است به علت سرطان یا بیماری کرونر قلبی از دنیا بروند. ۴- افراد سالم که با خوی پیروی و استقلال مشخص می‌شوند. ۵- تیپ دارای گرایشهای منطقی و غیرهیجانی که مستعد

افسردگی و آرتريت روماتويد هستند. ۶- تيپ داراي رفتار بزهكارانه و ضداجتماعي كه مستعد اعتياد هستند. به اعتقاد اين محققان تيپ‌هاي ۱، ۲ و ۵ درجهت تعريف يك تيپ مستعد بيماري باهم همبستگي دارند. در مقابل تيپ‌هاي ۳، ۴ و ۵ معرف يك تيپ شخصيتي سالم تر هستند.

يكي از تيپ‌هاي شخصيتي كه مستعد بيماري كرونر قلبي مي‌باشد و اخيراً مورد توجه روانشناسان قرار گرفته است تيپ شخصيتي D است كه توسط تعامل دو ويژگي ثابت و كلي تعريف مي‌شود كه عبارتند از: عاطفه منفي و بازداري اجتماعي (دنولت و همكاران ۲۰۰۳؛ ۲۰۰۲؛ ۲۰۰۰)

دنولت و دي فروت (۲۰۰۲) پيشنهاد کرده‌اند موقعيت تيپ D در نظام‌هاي شخصيتي نظير مدل كلينگر يا مدل شخصيتي نورپسيكولوژي گري بهتر مشخص خواهد شد. تعيين موقعيت دقيق تيپ D در نظام‌هاي شخصيتي كه عمدتاً براساس بنياد زيستي - رفتاري طراحي شده‌اند ممكن است فهم ما را از مكانيسم‌هاي زيربنايي ويژگيهاي تيپ D افزايش دهد. (دنولت و دي فروت، ۲۰۰۲) بنا بر اين پژوهش حاضر براي اولين بار رابطه بين تيپ شخصيتي D را با سيستم‌هاي مغزي رفتاري گري بررسي مي‌كند.

در بررسي رابطه بين تيپ شخصيتي D و سيستم‌هاي مغزي - رفتاري گري نتايج پژوهش حاضر نشان داد كه مطابق با فرضيه اول پژوهشي تيپ شخصيتي D به طور معناداري با افزايش فعاليت سيستم بازداري رفتاري در كل نمونه در آزموذنيهاي با بالاترين تيپ شخصيتي D همراه است. اين يافته با پژوهش‌هاي (جرم و همكاران، ۱۹۹۹) كه ارتباط مستقيم بين سيستم بازداري رفتاري و روابط روان نژندي و عاطفه منفي را گزارش کرده‌اند مطابقت دارد. همچنين با يافته‌هاي (موسبروگروهارتینگ، ۲۰۰۰؛ به نقل از مگ ناتان و كر، ۲۰۰۴) مطابقت دارد كه مطرح کرده‌اند سيستم بازداري رفتاري با روان نژندي و عاطفه منفي رابطه مثبت و با برون‌گرایی رابطه منفي دارد.

نتیجه فرضیه یک براساس تئوری حساسیت به پاداش گری نیز قابل تبیین است. زیرا براساس این تئوری، سیستم بازداری رفتاری اساس اضطراب و شخصیت مضطرب می‌باشد. همچنین بر اساس تئوری حساسیت به پاداش گری عملکرد اضطراب به دو مکانیسم سیستم بازداری رفتاری اشاره دارد، اول اینکه حساسیت بالای برخی از نواحی، غیر از سیستم جداری-هیپوکمپی، درونداد مخرب ذاتی بی‌زاری را افزایش می‌دهد و اضطراب را به وجود می‌آورد. دوم اینکه افزایش فعالیت بیش از حد سیستم جداری-هیپوکمپی یا فعالیت بیش از حد نواحی آمیگدال که به سیستم جداری^{۱۲۹} هیپوکمپی متصل است باعث افزایش بیش از حد ارزیابیهای تهدید آمیز از محرکهای محیطی می‌شود که نتیجه آن بازداری از رفتارهای غالب و جایگزینی ارزیابی خطر و افزایش تداعیها و ارزیابیهای منفی از شرایط می‌باشد.

اما برخلاف آنچه در فرضیه دوم پیش‌بینی شده بود کاهش فعالیت سیستم فعال‌ساز رفتاری به طور معناداری با تیپ شخصیتی D در کل نمونه و در آزمودنیهای با بالاترین تیپ شخصیتی D همراه نبود که می‌توان چنین بیان کرد که چون مؤلفه روی آورد سیستم فعال‌ساز رفتاری با تیپ شخصیتی D رابطه مستقیم و معنادار دارد و مؤلفه اجتناب فعال سیستم فعال‌سازی رفتاری با تیپ شخصیتی D رابطه معکوس و معنادار دارد این دو رابطه که در جهت عکس یکدیگر می‌باشند اثر یکدیگر را از بین می‌برند در نتیجه باعث می‌شود رابطه‌ای بین تیپ شخصیتی D و سیستم فعال‌ساز رفتاری مشاهده نشود. بنابراین، فرضیه دو در کل نمونه، فقط از طریق اجتناب فعال (یکی از مؤلفه‌های سیستم فعال‌ساز رفتاری) حمایت شد. یعنی یک رابطه منفی و معنادار میان تیپ شخصیتی D و اجتناب فعال به دست آمده است ($r = -0.34$).

در حال حاضر مطالعات جدید به طور قوی مدلهای تئوریک را که فرض می‌کنند انگیزش روی آورد فقط با عاطفه مثبت همراه است نقد می‌کنند.

هارمن - جونز (۲۰۰۳) مطرح می‌کند که اگرچه سیستم فعال‌ساز رفتاری ممکن است در تولید پاسخهای عاطفی مثبت نقش داشته باشد اما ممکن است مسئول پاسخهای عاطفی منفی نیز باشد، زمانی که این پاسخها باروی آورد رفتاری همراه هستند. در واقع عملکرد اولیه سیستم فعال‌ساز رفتاری انگیزش روی آورد است و انگیزش روی آورد می‌تواند با عاطفه منفی همراه باشد.

همانطوریکه کارور (۲۰۰۱؛ به نقل از هارمن - جونز، ۲۰۰۳) اخیراً مطرح کرده است که عاطفه منفی غمگینی زمانی اتفاق می‌افتد که افراد در مواجهه با هدفهای روی آورد با شکست روبرو شوند؛ درمقابل عاطفه منفی اضطراب زمانی اتفاق می‌افتد که افراد در مواجهه با هدفهای اجتنابی با شکست مواجه گردند. (فرید من وهی گین، ۱۹۹۷؛ به نقل از هارمن - جونز، ۲۰۰۳). بنابراین در تحقیق حاضر رابطه مثبت میان مؤلفه روی آورد با تیپ شخصیتی D با یافته‌های جونز (۲۰۰۳) که مطرح کرده است مؤلفه روی آورد با عاطفه منفی رابطه مثبت دارد، مطابق می‌باشد. همچنین یافته‌های پژوهش حاضر نشان داده است که در کل نمونه مؤلفه‌های گریز و جنگ و در آزمودنیهای بالاترین تیپ شخصیتی D مؤلفه گریز با تیپ شخصیتی D رابطه مستقیم و معنادار دارد که با پژوهشهای (ویلسون ونگی، ۲۰۰۲) که ارتباط مستقیم میان روان نژندی و عصبانیت را با مؤلفه‌های جنگ و گریز گزارش کرده است مطابقت دارد.

منابع

دلاور، علی. (۱۳۸۰). *روش تحقیق در روان‌شناسی و علوم تربیتی*، تهران: نشر

ویرایش.

فروزش یکتا، فاطمه. (۱۳۸۱). *بررسی سیستم‌های مغزی/ رفتاری و*

درون‌گردی/ برون‌گردی در زنان مبتلا به آرتریت روماتوئید. پایان‌نامه کارشناسی

ارشد. دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، تهران.

کرلینجر، یدهازور. (۱۳۶۶). رگرسیون چند متغیری در پژوهش رفتاری - ترجمه حسن سرایی. جلد اول: چاپ اول، تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
هومن، حیدرعلی. (۱۳۷۳). استنباط آماری در پژوهش رفتاری. تهران: نشر
پارسا.

هومن، حیدرعلی. (۱۳۷۶). شناخت روش علمی در پژوهش رفتاری، تهران: نشر
پارسا.

- Corr, P. J. (2004). **Reinforcement sensitivity theory and personality.** *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, 28, 317-332.
- Denollet, j. (1997). **Personality, Emotional distress and coronary heart disease.** *European journal of personality*, 11, 343- 357.
- Denollet, j. (1998). **Personality and risk of cancer in men with coronary heart disease.** *Psychological medicine*, 28, 991-995.
- Denollet, j. (2000). **Type D personality: A potential risk factor refined.** *Journal of psychosomatic research*, 49, 255-266.
- Denollet, j. (in press). **Ds14: standard assessment of negative affectivity, social inhibition, and type D personality.**
- Denollet, j; De fruyt , F. (2002). **Type D personality: a five- factor model perspective.** *Psychology and Health*, 17(5), 671-683.
- Denollet, j; pederson, S.S. (2003). **Type D personality, cardiac events, and impaired quality of life: a review.** *European journal of cardiovascular prevention and rehabilitation*, 10, 241-248.
- Denollet, J; Van Heck, G. L. (2001). **Psychological risk factors in heart disease what type D personality is (not) about.** *Journal of psychosomatic research* , 51-465-468.
- Gray, J. A. (1987). **The psychology of fear and stress, 2nd Edition,** Cambridge University Press.

فصلنامه علمی - پژوهشی روان‌شناسی دانشگاه تبریز
سال اول، شماره ۲ و ۳، تابستان و پاییز ۱۳۸۵

- Gray, J. A. (1994). **Framework for a taxonomy of psychiatric disorders**. In Goozen, S. H., Van Depoll, N. E., Sergeant, J. A. *Emotions: Essays on emotion theory*. Hillsdale, NJ: Earlbaum.
- Gray, J.A; Mcnaughton , N.(2000). **The neuropsychology of anxiety**. Oxford psychology series, 33.
- Harman,j.E.(2003). **Anger and behavioral approach system**. *Personal Individual Differences* , 35, 995-1005.
- Jorm, A. F., Christensen, H., Henderson, A. S., Jacob, P.A., Korten, E.A., Rodgers, B. (1999). **Using the BIS/BAS Scales to measure behavioral inhibition and behavioral activation: Factor structure, validity and norms in a large community sample**. *Personality and Individual Differences*, 26, 49-58.
- McNaughton, N., & Corr, P. J. (2004). **A two-dimensional neuropsychology of defense: Fear/Anxiety and defensive distance**. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, 28,285-305.
- Wilson. G. D, Barrett, P. T, Gray, J. A.(1989). **Human reactions to reward and punishment: A questionnaire Examination for Grays personality theory**. *British Journal of psychology*, 80, 509-515.
- Wilson, G.D; Gray, j. A; Barrett, P.T.(1990). **A factor analysis of the gray - wilson personality Questionnaire**. *Journal of personality and individual differences*,11(10),1037-1045.
- Wilson, G. D. & Nagy, J. (2002). **The factor structure of Gray - Wilson Personality Questionnaire in Hungry**. London University Press.

